

KÍCH THÍCH HỨNG THÚ KHÁM PHÁ HIỆN TƯỢNG TỰ NHIÊN CHO TRẺ MẪU GIÁO 5-6 TUỔI

LÊ THỊ NHUNG

Khoa Giáo dục Mầm non, Trường Đại học Sư phạm, Đại học Huế

Email: lethinhung@dhsphue.edu.vn

Tóm tắt: Hiện tượng tự nhiên (HTTN) có mặt ở xung quanh, ảnh hưởng trực tiếp tới sự tồn tại, phát triển của con người nói chung và trẻ mẫu giáo (MG) 5-6 tuổi nói riêng. Hoạt động khám phá HTTN giúp trẻ MG 5-6 tuổi hình thành những biểu tượng ban đầu, vận dụng kỹ năng có được để giải quyết những tình huống thực tế và bày tỏ thái độ phù hợp đối với các HTTN. Hiệu quả của hoạt động này phụ thuộc trước hết ở hứng thú của trẻ. Vì vậy, ngoài đề cập đến hứng thú nói chung, bài báo còn tập trung làm rõ những biểu hiện và ý nghĩa của hứng thú của trẻ MG 5-6 tuổi trong hoạt động khám phá HTTN, đặc biệt là quy trình kích thích hứng thú khám phá hiện tượng tự nhiên cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi.

Từ khoá: Hứng thú, kích thích hứng thú, khám phá, hiện tượng tự nhiên, trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong bối cảnh đổi mới nói chung, giáo dục mầm non hướng tới mục tiêu “...giúp trẻ em phát triển về thể chất, tình cảm, trí tuệ, thẩm mỹ, hình thành những yếu tố đầu tiên của nhân cách, chuẩn bị cho trẻ em vào lớp một, hình thành và phát triển ở trẻ em những chức năng tâm sinh lý, năng lực và phẩm chất mang tính nền tảng, những kỹ năng sống cần thiết phù hợp với lứa tuổi...” [1]. Để đạt được mục tiêu này, trường mầm non cần tổ chức nhiều hoạt động chăm sóc, giáo dục khác nhau cho trẻ, trong đó có hoạt động khám phá hiện tượng tự nhiên.

Hiện tượng tự nhiên rất đa dạng, tác động tích cực lẫn tiêu cực đến con người. Những nguồn lợi mà hiện tượng tự nhiên mang đến với nước, ánh sáng, không khí... để duy trì sự sống và sự phát triển cho nhân loại dường như là vô tận. Tuy nhiên, những biến đổi theo hướng tiêu cực của HTTN đã, đang và tiếp tục diễn ra lại đe dọa đến cuộc sống của con người. Trẻ em đặc biệt có nguy cơ cao với tác động của thiên tai. Điều này cho thấy, hiểu biết và ý thức về các HTTN cần được thiết lập càng sớm càng tốt. Trẻ MG 5-6 tuổi phải có những hiểu biết nhất định về HTTN. Muốn vậy, trước hết, trẻ cần có hứng thú khám phá các HTTN ở mọi lúc, mọi nơi. Hứng thú giúp trẻ có khát vọng được tiếp cận và đi sâu tìm hiểu, làm nảy sinh xúc cảm tích cực, nâng cao sức tập trung chú ý và hiệu quả hoạt động.

Khơi dậy hứng thú, duy trì và phát triển hứng thú khám phá HTTN cho trẻ là một quá trình lâu dài và không hề dễ dàng. Nhiệm vụ này đòi hỏi nhà giáo dục phải có cơ sở lý luận và thực tiễn nhằm xác định mức độ hứng thú của trẻ đối với các HTTN, từ đó lựa chọn cách thức tốt nhất để kích thích hứng thú cho trẻ.

2. HỨNG THÚ KHÁM PHÁ HIỆN TƯỢNG TỰ NHIÊN CỦA TRẺ MẪU GIÁO 5-6 TUỔI

2.1. Hứng thú

Thuật ngữ “hứng thú” được sử dụng rộng rãi trong đời sống cũng như trong khoa học bởi nó là một vấn đề rất hấp dẫn và cũng rất phức tạp. Nhà tâm lý học L.X.Vurgótski đã nhận định: “Hầu như không có vấn đề tâm lý nào rắc rối hơn vấn đề tìm hiểu hứng thú thực sự của con người” [5]. Đối với hướng nghiên cứu của bài báo, hứng thú được nhìn nhận như sau: *“Hứng thú là sự lựa chọn có ý thức của cá nhân vào các sự vật, hiện tượng tồn tại trong thế giới xung quanh nhằm thỏa mãn nhu cầu, đem lại sự khoái cảm cho con người”*. Từ đó, hứng thú được phân thành nhiều loại: *Theo chiều hướng của đối tượng hứng thú có hứng thú trực tiếp và hứng thú gián tiếp. Theo mức độ hiệu lực của hứng thú có hứng thú tích cực và hứng thú thụ động. Theo nội dung có hứng thú vật chất, hứng thú nhận thức, hứng thú lao động nghề nghiệp, hứng thú xã hội - chính trị, hứng thú mỹ thuật. Theo mức độ bền vững của hứng thú có hứng thú bền vững và hứng thú không bền vững. Theo bề rộng - phạm vi nội dung của hứng thú có hứng thú rộng và hứng thú hẹp. Theo chiều sâu của hứng thú có hứng thú sâu và hứng thú không sâu.* Trên thực tế, ở con người thường xuất hiện đồng thời hoặc kết hợp một vài loại hứng thú nói trên, tùy theo lĩnh vực hoạt động và hoàn cảnh môi trường bên ngoài tác động. Do đó, cần phải hình thành và phát triển hứng thú cả về độ sâu, bề rộng và bền vững ở con người bởi nếu hứng thú chỉ biểu hiện ở bề rộng thì hời hợt, nếu hứng thú chỉ biểu hiện ở chiều sâu đơn điệu.

Hứng thú con người bao gồm ba thành tố: nhận thức, xúc cảm và hành động [4]. Khi nói cá nhân có hứng thú với một đối tượng nào đó thì tức là cá nhân đó đã một phần nào nhận thức được ý nghĩa của đối tượng mà mình đang hoạt động, đồng thời nảy sinh những cảm xúc, tình cảm đối với nó thì đây chính là điều kiện, là động cơ để thúc đẩy con người hành động. Thông qua quá trình hoạt động, cá nhân ngày càng nhận thức đầy đủ và sâu sắc hơn về đối tượng, do đó tình cảm vốn có càng bền vững và phát triển, lại thúc đẩy hành động tiếp tục nâng cao. Cứ như thế, hứng thú của con người đối với đối tượng nhận thức càng ngày càng được củng cố và sâu sắc. Nhận thức, xúc cảm, hành động có quan hệ mật thiết với nhau, tương tác lẫn nhau trong cấu trúc hứng thú; sự tồn tại của từng mặt riêng lẻ không có ý nghĩa đối với hứng thú, không nói lên mức độ của hứng thú; chỉ khi nào trong một cá nhân đồng thời tồn tại cả ba thành tố này thì hứng thú mới có cơ hội hình thành, phát triển và tồn tại lâu dài. Vì vậy, khi xem xét biểu hiện của hứng thú, cần phải chú trọng cả ba phương diện: Ở phương diện nhận thức, hứng thú biểu hiện ở kiến thức có được về đối tượng, thái độ tập trung chú ý cao, có chủ định về đối tượng; ở hoạt động tích cực của cảm giác, tri giác, ghi nhớ, tư duy, tưởng tượng. Ở phương diện xúc cảm, hứng thú biểu hiện ở sự thích thú, say mê, khoái cảm, dễ chịu với sự hấp dẫn của đối tượng. Ở phương diện hành động, hứng thú biểu hiện trong hoạt động, ở việc chủ thể sẽ đi sâu vào đối tượng để chiếm lĩnh đối tượng và kết quả của quá trình hành động với đối tượng.

2.2. Hoạt động khám phá hiện tượng tự nhiên của trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi

HTTN rất gần gũi với con người, bao quanh con người và có ảnh hưởng lớn đến sự tồn tại, phát triển của con người. Tác động của HTTN đến con người là liên tục, có thể quan

sát và cảm nhận rất rõ ràng. Ngược lại, con người cũng có thể tác động hoặc can thiệp theo chiều hướng tích cực hay tiêu cực đến sự hình thành và biểu hiện của các hiện tượng. Có thể nhận thấy một số HTTN phổ biến, quen thuộc với trẻ MG 5-6 tuổi như: thời tiết, mùa; ngày và đêm; mặt trời, mặt trăng; nước; không khí; ánh sáng; đất, đá, cát, sỏi... Các hiện tượng này luôn có sự thay đổi không ngừng và biểu hiện khác nhau ở những không gian, thời gian khác nhau.

Hoạt động khám phá hiện tượng tự nhiên là một trong những hoạt động tổ chức cho trẻ ở trường mầm non, thuộc lĩnh vực phát triển nhận thức cho trẻ MG 5-6 tuổi nói riêng và trẻ mầm non nói chung. Đây là hoạt động có mục tiêu, nội dung rõ ràng, được tiến hành thực hiện bằng các thao tác cụ thể, với những hình thức khác nhau. Mục tiêu của hoạt động là giúp trẻ có kiến thức cần thiết, đơn giản, chính xác, hệ thống về các HTTN; tự tìm kiếm, phát hiện những điều chưa biết, còn ẩn giấu về HTTN và giải quyết được các tình huống đơn giản xảy ra trong cuộc sống liên quan đến HTTN; có thái độ ứng xử đúng đắn đối với thiên nhiên. Để đạt được mục tiêu này, hoạt động khám phá HTTN của trẻ MG 5-6 tuổi xoay quanh các nội dung: Thời tiết, mùa (một số hiện tượng thời tiết thay đổi theo mùa và thứ tự các mùa; sự thay đổi trong sinh hoạt của con người, con vật và cây theo mùa); ngày và đêm, mặt trời, mặt trăng (sự khác nhau giữa ngày và đêm, mặt trời, mặt trăng); nước (các nguồn nước trong môi trường sống; ích lợi của nước với đời sống con người, con vật và cây; một số đặc điểm, tính chất của nước; nguyên nhân gây ô nhiễm nguồn nước và cách bảo vệ nguồn nước); không khí, ánh sáng (không khí, các nguồn sáng và sự cần thiết của nó với cuộc sống của con người, con vật và cây); đất, đá, cát, sỏi (một vài đặc điểm, tính chất của đất, đá, cát, sỏi) [1]. Khi lựa chọn nội dung cho trẻ MG 5-6 tuổi khám phá HTTN, cần đảm bảo tính mục đích, chính xác, hệ thống, vừa sức, hấp dẫn và thực tiễn. Có thể sử dụng phương pháp quan sát, đàm thoại, tích hợp truyện kể, thơ ca, tục ngữ, câu đố, bài hát..., dùng trò chơi, thí nghiệm, mô hình hoá, sơ đồ hoá... thông qua hình thức hoạt động học, chơi, ngoài trời, tham quan, dã ngoại để tổ chức đó cho trẻ khám phá những nội dung này [3].

2.3. Biểu hiện hứng thú của trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi trong hoạt động khám phá hiện tượng tự nhiên

Dựa trên những biểu hiện của hứng thú và đặc trưng của hoạt động khám phá HTTN, hứng thú của trẻ MG 5-6 tuổi trong hoạt động khám phá HTTN được biểu hiện ở các khía cạnh: i) *Xúc cảm*: Rất dễ dàng nhận ra trẻ có hứng thú với hiện tượng đó hay không dựa vào xúc cảm của trẻ trong hoạt động. Một số dấu hiệu biểu lộ xúc cảm của trẻ khi tham gia hoạt động khám phá HTTN mà trẻ có hứng thú đó là: Sắc thái, nét mặt (hớn hở, hào hứng, cười tươi, ánh mắt chăm chú); hành vi, cử chỉ (vỗ tay, reo hò, hưởng ứng); giọng nói (reo vui, hồ hởi). ii) *Nhận thức*: Trong hoạt động khám phá HTTN, biểu hiện rõ nhất về mặt nhận thức là ở thái độ chú ý, tính ham hiểu biết khi tham gia hoạt động với hiện tượng: Trẻ chăm chú quan sát hiện tượng; lắng nghe mọi lời giảng, hoạt động của giáo viên trong suốt quá trình khám phá; tập trung, ít bị phân tán khi tìm hiểu... Ngoài ra, thời gian chú ý đến hiện tượng dài hay ngắn cũng là một phần biểu hiện mức độ hứng thú của trẻ trong hoạt động. Thường thì khi hứng thú không còn, trẻ

không chú ý đến hiện tượng nữa. Dấu hiệu khác về mặt nhận thức là trẻ so sánh, phân loại, khái quát, tổng hợp những gì mình thu nhận được. iii) *Hành động*: Khi trẻ có hứng thú với một HTTN nào đó thì trẻ sẽ không ngừng hành động để khám phá nó hay nói cách khác là trẻ sẽ tích cực hành động nhằm mục đích tìm hiểu một cách chính xác, chi tiết, cụ thể hiện tượng để đáp ứng sự tò mò, những vấn đề mình quan tâm, còn thắc mắc. Dấu hiệu của hứng thú thể hiện trong hành động khám phá HTTN: Trẻ say sưa tham gia hoạt động này đến hoạt động khác; huy động tối đa vốn kinh nghiệm, tri thức, kỹ năng của mình vào việc khám phá hiện tượng; hăng hái, chủ động tham gia phát biểu, đặt câu hỏi, trả lời các vấn đề đặt ra... iv) *Kết quả hoạt động*: Đây là biểu hiện của kết quả hứng thú trong hoạt động. Khi có hứng thú, trẻ sẽ tìm mọi phương án, mọi biện pháp, huy động mọi năng lực, kiến thức hiện có... để đạt được kết quả cao nhất trong hoạt động. Cho nên, kết quả hoạt động cũng chính là một phần tất yếu của sự hứng thú trong quá trình hoạt động. Biểu hiện cụ thể của kết quả hoạt động với hứng thú trong quá trình khám phá HTTN: trẻ có thể tự mình đưa ra những kết luận về hiện tượng vừa được khám phá hay sau hoạt động; trẻ không chỉ nắm được những đặc điểm bên ngoài của sự vật hiện tượng mà còn đi sâu vào bản chất bên trong; biết được mối quan hệ giữa các hiện tượng; đồng thời biết vận dụng linh hoạt, sáng tạo kiến thức đó vào trong cuộc sống hằng ngày...

Dựa vào biểu hiện ở trên, chúng tôi đưa ra tiêu chí (Bảng 1) và thang đánh giá hứng thú của trẻ MG 5-6 tuổi trong hoạt động khám phá HTTN như sau:

Bảng 1. Tiêu chí đánh giá hứng thú khám phá HTTN của trẻ MG 5-6 tuổi

Tiêu chí	Mức độ 1 (Thấp – 1 điểm)	Mức độ 2 (Trung bình – 2 điểm)	Mức độ 3 (Cao – 3 điểm)
1. Xúc cảm	Nét mặt, cử chỉ hoàn toàn không thể hiện sự hào hứng với hoạt động.	Hào hứng tham gia nhưng sau đó lại chán ngay.	Hào hứng trong suốt hoạt động.
2. Nhận thức	Thờ ơ, không chú ý đến hiện tượng.	Có chú ý đến hiện tượng nhưng dễ bị phân tán.	Chú ý vào hiện tượng trong suốt quá trình hoạt động.
3. Hành động	Thụ động, chỉ tham gia hoạt động khi được yêu cầu.	Thỉnh thoảng tham gia khám phá, phát biểu về hiện tượng.	Chủ động trong hoạt động khám phá, hăng hái tham gia phát biểu, đặt câu hỏi, thực hiện mọi nhiệm vụ.
4. Kết quả hoạt động	Không nêu lên được những dấu hiệu, đặc điểm của hiện tượng vừa khám phá.	Chỉ nêu lên được những dấu hiệu, đặc điểm của hiện tượng khi có sự gợi ý của giáo viên.	Tự mình phát hiện và đưa ra được những kết luận đơn giản về hiện tượng vừa khám phá.

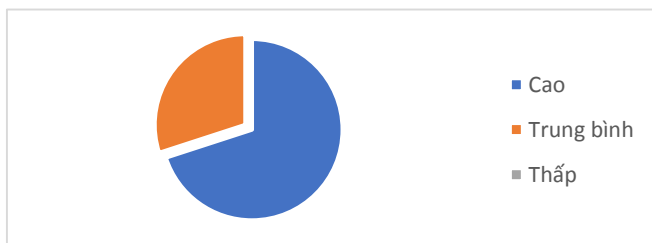
Căn cứ vào tổng số điểm trẻ đạt được ở 4 tiêu chí, thang đánh giá hứng thú khám phá HTTN của trẻ MG 5-6 tuổi được xác định:

- Mức độ cao: Trẻ đạt từ 10-12 điểm.
- Mức độ trung bình: Trẻ đạt từ 6-9 điểm.
- Mức độ thấp: Trẻ đạt từ 0-5 điểm.

Sử dụng tiêu chí và thang đánh giá trên để đo biểu hiện hứng thú của 30 trẻ của lớp Lá 1 (tham gia khám phá HTTN trong hoạt động học ở lớp) và 30 trẻ lớp Lá 5 (tham gia khám phá HTTN trong hoạt động ngoài trời) Trường Mầm non Sơn Ca - Hương Thủy - Thừa Thiên Huế cho kết quả:

Bảng 2. Kết quả thực trạng mức độ hứng thú khám phá HTTN của trẻ MG 5-6 tuổi

TT	Mức độ	Số lượng	Tỷ lệ (%)	ĐTB
1	Cao	42	70	10.21
2	Trung bình	18	30	
3	Thấp	0	0	

Biểu đồ 1. Mức độ hứng thú KP HTTN của trẻ MG 5-6 tuổi

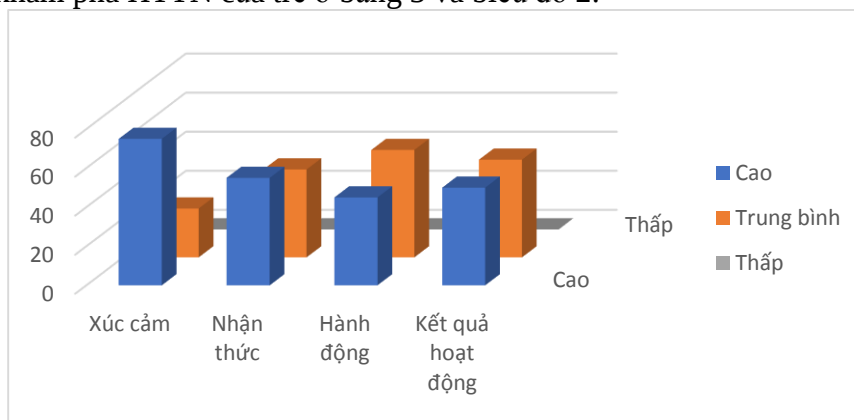
Bảng 3. Kết quả đánh giá hứng thú khám phá HTTN của trẻ MG 5-6 tuổi qua từng tiêu chí

Tiêu chí \ Mức độ	Cao		Trung bình		Thấp		ĐTB
	Số lượng	Tỷ lệ (%)	Số lượng	Tỷ lệ (%)	Số lượng	Tỷ lệ (%)	
Xúc cảm	45	75	15	25	0	0	2.75
Nhận thức	33	55	27	45	0	0	2.55
Hành động	27	45	33	55	0	0	2.45
Kết quả hoạt động	30	50	30	50	0	0	2.50

Có thể thấy, hứng thú của đa số trẻ đạt ở mức độ cao nhưng vẫn có một số lượng trẻ biểu hiện hứng thú ở mức độ trung bình. Mức độ hứng thú của trẻ cũng không giống nhau trong các hoạt động. Ở hai hoạt động tiến hành quan sát, hứng thú khám phá HTTN của trẻ trong hoạt động ngoài trời cao hơn hoạt động học diễn ra ở trong lớp mặc dù giáo viên đã lựa chọn nội dung phù hợp với nhu cầu, hứng thú, kinh nghiệm của trẻ và sử dụng phương pháp như nhau (quan sát, đàm thoại, sử dụng câu đố, trò chơi, thí nghiệm, sơ đồ hoá). Kết quả này cho thấy, cần có quy trình kích thích hứng thú phù hợp để giáo viên dựa vào mức độ hứng thú của trẻ mà quyết định hoạt động tiếp theo. Trong

tiến trình kích thích hứng thú cho trẻ, cũng cần sử dụng các biện pháp linh hoạt nhằm đưa hứng thú trẻ lên mức độ cao nhất.

Sự phân bố mức độ hứng thú của trẻ càng được thấy rõ hơn ở từng tiêu chí đánh giá hứng thú khám phá HTTN của trẻ ở bảng 3 và biểu đồ 2:

Biểu đồ 2. Hứng thú KP HTTN của trẻ MG 5-6 tuổi qua từng tiêu chí

Hứng thú của trẻ ở mặt xúc cảm, nhận thức, hành động và kết quả hoạt động đều ở trên mức độ trung bình nhưng chưa đạt mức độ tối đa. Bên cạnh đó, có sự không đồng đều về mức độ biểu hiện giữa các tiêu chí đánh giá hứng thú của trẻ. So với các tiêu chí khác, biểu hiện hứng thú của trẻ ở mặt xúc cảm cao nhất, thấp nhất là mặt hành động. Đa số trẻ có biểu hiện thích thú, hào hứng với HTTN. Tuy nhiên, sự chú ý đó không hẳn là bền vững ở tất cả những trẻ được điều tra. Một số trẻ dễ bị phân tán bởi đối tượng mới, không kiên trì, chóng chán và chưa tự phát hiện được những đặc điểm của hiện tượng, chủ yếu quan sát các bạn và giáo viên. Điều này một lần nữa khẳng định rằng, để kích thích hứng thú cho trẻ cần tác động đến mọi mặt biểu hiện của hứng thú.

2.4. Ảnh hưởng của hứng thú đến hoạt động khám phá hiện tượng tự nhiên của trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi

Hứng thú là yếu tố đầu tiên ảnh hưởng đến hiệu quả của hoạt động khám phá HTTN của trẻ MG 5-6 tuổi. Hứng thú có những tác động tích cực đối với:

- Việc thực hiện mục tiêu của hoạt động:

Kết quả hoạt động thể hiện mức độ thực hiện mục tiêu của hoạt động. Mục tiêu hoạt động khám phá HTTN tập trung vào sự phát triển của trẻ nói chung và đặc biệt là những kiến thức, kỹ năng, thái độ đối với các HTTN. Khi trẻ hứng thú với các HTTN, trẻ sẽ thực hiện các thao tác nhận thức như tìm kiếm, phát hiện, phân tích, so sánh, hệ thống hoá, khái quát hoá, sơ đồ hoá đối tượng. Trẻ càng hứng thú thì mức độ thực hiện các thao tác nhận thức càng cao. Nhận thức của trẻ từ đó không còn hời hợt, bên ngoài mà đi sâu vào bản chất của hiện tượng; kiến thức về đối tượng có tính chọn lọc, chính xác, đa dạng và hệ thống hơn. Chiều ngược lại, kiến thức trẻ có được về đối tượng là cơ sở để tiến hành các thao tác so sánh những điểm khác nhau và giống nhau của một vài HTTN, phân nhóm hiện tượng theo một hay vài dấu hiệu rõ nét. Nhờ vậy, khả năng

tổng hợp và khái quát những dấu hiệu bên ngoài của sự vật hiện tượng được trẻ thực hiện tương đối tốt và hệ thống giá trị về các HTTN được hình thành, bồi đắp và bền vững ở trẻ. Từ việc có xúc cảm trước sự hấp dẫn của đối tượng, trẻ yêu thích và bày tỏ thái độ với các HTTN một cách phù hợp, chân thực và rõ ràng nhất. Trẻ thích được hít thở không khí trong lành, yêu những ngọn gió mát mẻ giữa mùa hè nóng nực, quý trọng nguồn nước phục vụ cho cuộc sống, mong chờ những đêm trăng sáng với ngàn sao lấp lánh trên bầu trời... Tất cả những điều đó sẽ góp phần vào việc xây dựng ý thức bảo vệ thiên nhiên, đối phó cũng như hạn chế những hiểm họa thiên tai xảy ra với con người liên quan đến hành vi tàn phá môi trường sống.

- Nội dung hoạt động:

Nội dung hoạt động chính là đối tượng trẻ tìm hiểu, khám phá. Trong thực tế giáo dục mầm non, nội dung giáo dục có thể xuất phát từ giáo viên hoặc từ trẻ. Nếu nội dung hoạt động xuất phát từ giáo viên bằng cách theo các gợi ý trong chương trình giáo dục mầm non hoặc theo kinh nghiệm của bản thân thì tính tích cực của trẻ không được đảm bảo, hoạt động mang tính áp đặt. Ngược lại, nếu nội dung giáo dục xuất phát từ hứng thú của trẻ sẽ làm cho hoạt động có độ linh hoạt cao, phát huy được sự chủ động, sáng tạo của trẻ. Đối với trẻ MG 5 - 6 tuổi, nội dung hoạt động khám phá HTTN nên xuất phát từ hứng thú của trẻ về hiện tượng, cụ thể là thông qua các biểu hiện như trẻ đặt các câu hỏi, thắc mắc về những hiện tượng đã và đang xảy ra. Nếu trẻ có hứng thú với hiện tượng, trẻ sẽ đưa ra những nội dung hoạt động phù hợp với nhu cầu và khả năng nhận thức của mình. Dựa vào đó, giáo viên quyết định nội dung tổ chức hoạt động cho trẻ.

HTTN rất phong phú và đa dạng, rất gần gũi với con người, bao quanh con người và có ảnh hưởng lớn đến sự tồn tại, phát triển của con người. Tác động của hiện tượng tự nhiên là liên tục, có thể quan sát và cảm nhận rất rõ ràng. Vì thế, trẻ cần tích lũy cho mình về cả chiều rộng lẫn chiều sâu về HTTN. Hơn nữa, để đảm bảo tính phát triển, nội dung của hoạt động luôn gây khó khăn nhất định cho hoạt động nhận thức. Hứng thú khám phá HTTN giúp trẻ có động lực vượt qua những khó khăn đó để kiến tạo tri thức cho bản thân. Một môi trường hoạt động khám phá hiện tượng sẽ bị đẩy lùi bởi sự say mê, tích cực của trẻ. Khi làm việc với hứng thú thì sẽ không có một trở ngại, khó khăn nào là thật sự to lớn.

- Việc sử dụng các phương pháp, hình thức trong hoạt động:

Muốn tiến hành hoạt động, cần sử dụng các phương pháp, hình thức khác nhau. Đặc biệt, các phương pháp, hình thức dạy học tích cực sẽ giúp hoạt động đạt được hiệu quả cao. Hầu hết các phương pháp dạy học tích cực hiện nay đều hướng đến trẻ và xuất phát từ hứng thú của trẻ. Như thế, có thể nhận thấy, những phương pháp, hình thức đó chỉ được tiến hành và phát huy hiệu quả nếu trẻ có hứng thú với đối tượng. Khi tiếp xúc trực tiếp hoặc gián tiếp với các HTTN, nếu có hứng thú, trẻ mới tiến hành các thao tác nhận thức như quan sát, hỏi và trả lời các câu hỏi, hát các bài hát, đọc các bài thơ, chơi các trò chơi... liên quan đến hiện tượng; trẻ cũng không ngại ngại tham gia các hoạt động trên lớp hay ngoài trời, thậm chí đưa ra ý tưởng về hoạt động trải nghiệm thực tế

với giáo viên, phụ huynh và thực hiện nó. Nhờ vậy, giáo viên có điều kiện sử dụng linh hoạt và đổi mới các phương pháp, hình thức giáo dục.

Phân tích trên cho thấy, hứng thú của trẻ có ảnh hưởng lớn đến hoạt động khám phá HTTN về cả mục tiêu, nội dung, phương pháp, hình thức tổ chức. Do đó, kích thích hứng thú khám phá HTTN cho trẻ MG 5 - 6 tuổi là một việc làm cần thiết để nâng cao hiệu quả tổ chức hoạt động này ở trường mầm non.

3. QUY TRÌNH KÍCH THÍCH HỨNG THÚ KHÁM PHÁ HIỆN TƯỢNG TỰ NHIÊN CHO TRẺ MẪU GIÁO 5-6 TUỔI

Theo *Từ điển tiếng Việt* (Hoàng Phê, 2003), kích thích có nghĩa là tác động vào giác quan hoặc hệ thần kinh, cũng có nghĩa là có tác dụng thúc đẩy làm cho hoạt động mạnh hơn [2]. Hoạt động khám phá HTTN phụ thuộc rất nhiều vào hứng thú nhận thức. Theo Marôzôva (1982) thì quá trình hình thành hứng thú nhận thức được chia làm 3 giai đoạn:

- Giai đoạn 1: Là những rung động định kỳ, bản chất của những rung động định kỳ này là sự thích thú mang tính chất tình huống do những điều kiện cụ thể, trực tiếp của các tình huống trong quá trình học tập tạo ra.
- Giai đoạn 2: Thái độ nhận thức tích cực. Ở giai đoạn này, các xúc cảm nhận thức tích cực đã mang tính khái quát và bền vững hơn, người học đã có thái độ tích cực khi nhận thức môn học, nhưng ở mức độ này vẫn chưa đạt đến mức độ hứng thú.
- Giai đoạn 3: Xu hướng nhận thức tích cực đã bền vững ở cá nhân. Ở giai đoạn này, hứng thú đã được hình thành một cách bền vững và rõ rệt. Vì nó đã ở mức độ sâu sắc nên hứng thú có tác dụng hướng toàn bộ hoạt động học tập của học sinh đi theo hướng tích cực [4].

Sự phân chia làm 3 giai đoạn trên của hứng thú nhận thức đã khẳng định rằng, người dạy muốn tạo hứng thú người học thông qua một hoạt động nào đó và kích thích hứng thú phát triển thì phải lần lượt triển khai từng biện pháp, trải qua từng giai đoạn và giáo viên cũng lấy đó làm cơ sở để đánh giá mức độ hứng thú của người học.

Theo chúng tôi, có thể xem hứng thú của trẻ MG 5-6 tuổi trong hoạt động khám phá HTTN hình thành và phát triển qua 3 giai đoạn:

Giai đoạn 1 - Tiền hứng thú: Biểu hiện của giai đoạn này là sự ngạc nhiên, hướng chú ý tới một hiện tượng hấp dẫn. Xúc cảm của trẻ thể hiện rõ. Trẻ mới xuất hiện nhận thức ban đầu, bên ngoài về hiện tượng. Hành động mang tính thăm dò và chưa thể thấy kết quả của hoạt động.

Giai đoạn 2 - Hình thành hứng thú: Trẻ thấy được rõ mâu thuẫn giữa một bên là điều muốn đạt đến, một bên là vùng phát triển hiện tại với vốn liếng không đủ để thực hiện điều mong muốn. Bằng những xúc cảm về hiện tượng, trẻ cố gắng vươn lên giải quyết được mâu thuẫn, thực sự đem lại lợi ích cho cơ thể, thỏa mãn nhu cầu vật chất hoặc tinh thần cho mình. Lúc này, trẻ có niềm vui, cảm xúc mạnh mẽ, sẵn sàng đem hết sức lực

để hoạt động nhận thức, giải quyết mâu thuẫn, chiếm lĩnh kiến thức, kỹ năng mới. Kết quả hoạt động xuất hiện.

Giai đoạn 3 - Duy trì và phát triển hứng thú: Hứng thú nhận thức trở nên bền vững rõ rệt, trở thành say mê. Khi say mê, hứng thú trở nên sâu sắc, hướng toàn bộ hoạt động nhận thức theo một dòng nhất định. Ở giai đoạn này, không chỉ gặp ở trẻ những cảm xúc, niềm vui, sự thỏa mãn nhu cầu do hoạt động nhận thức đem lại mà còn gặp cả ý chí bền vững biểu lộ rõ rệt khi trẻ gặp khó khăn trong quá trình hoạt động. Kết quả hoạt động mang tính sáng tạo. Đây là mức độ phát triển cao nhất của hứng thú.

Như vậy, để kích thích hứng thú khám phá HTTN cho trẻ, giáo viên cần sử dụng hệ thống biện pháp phù hợp bởi nếu không duy trì được các yếu tố tác động tích cực thì hứng thú cũng có thể bị tiêu tan. Những biện pháp đó chính là cách thức, là tác động giáo dục của giáo viên trong quá trình tổ chức hoạt động khám phá HTTN nhằm mục đích kích thích hứng thú cho trẻ MG 5 - 6 tuổi. Giáo viên sử dụng biện pháp thu hút sự chú ý của trẻ vào hiện tượng nếu trẻ chưa có ấn tượng về nó. Biện pháp này nên tập trung vào việc tạo đối tượng hấp dẫn trẻ. Khi trẻ đã bị thu hút bởi hiện tượng, giáo viên sử dụng biện pháp hình thành hứng thú cho trẻ bằng cách tạo mâu thuẫn giữa bản thân trẻ với hiện tượng. Để hứng thú của trẻ trở nên bền vững, giáo viên cần sử dụng nhiều hình thức tương tác khác nhau giữa trẻ với hiện tượng, đặc biệt là tạo cơ hội để trẻ vận dụng những gì đã thu nhận được để trẻ giải quyết các tình huống thực trong cuộc sống. Bên cạnh đó, việc kích thích hứng thú cho trẻ phụ thuộc rất lớn vào đặc trưng của hoạt động khám phá HTTN. Các biện pháp đưa ra cũng phải dựa trên cơ sở hoạt động này, đảm bảo mục tiêu của hoạt động được thực hiện. Có thể kích thích hứng thú trong từng giai đoạn hoạt động hoặc trong suốt tiến trình hoạt động.

4. KẾT LUẬN

Trẻ 5-6 tuổi bắt đầu có hứng thú thật sự, tức là một thái độ tương đối bền vững đối với HTTN để thích ứng một cách tốt nhất. Có thể khẳng định rằng, hứng thú không phải là bẩm sinh. Nó cũng giống như các thuộc tính tâm lý khác đều bắt nguồn trong hoạt động và thông qua hoạt động. Trong quá trình khám phá HTTN, hứng thú không khó kích thích để hình thành nhưng cũng không dễ để duy trì lâu dài, bền vững. Muốn kích thích hứng thú cho trẻ, người lớn (quan trọng là giáo viên) ngoài việc có tri thức về hiện tượng tự nhiên và tổ chức hoạt động khám phá HTTN, cần hiểu rõ về hứng thú, mức độ hứng thú hiện tại của trẻ, nắm quy trình kích thích hứng thú cho trẻ, tạo điều kiện tốt nhất để trẻ được phát triển tối đa tiềm năng vốn có của mình.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2017). Chương trình Giáo dục Mầm non, Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam.
- [2] Hoàng Phê (chủ biên, 2003). Từ điển Tiếng Việt, Nhà xuất bản Đà Nẵng - Trung tâm Từ điển học.
- [3] Hoàng Thị Phương (2014). Giáo trình Lí luận và phương pháp hướng dẫn trẻ làm quen với môi trường xung quanh, Nhà xuất bản Đại học Sư phạm.

- [4] Marôzôva N.G (1982). Nói chuyện với giáo viên về hứng thú nhận thức, Nhà xuất bản Giáo dục Matxcova.
- [5] Vugôtski L.X (1997). *Tuyển tập Tâm lí học*, Nhà xuất bản Đại học Quốc gia Hà Nội.

Title: STIMULATING THE INTEREST TO DISCOVER NATURAL PHENOMENON FOR PRESCHOOLERS FROM 5 TO 6 YEARS OLD

Abstract: The natural phenomenon is present in the surrounding, directly affecting the existence and development of people in general and preschoolers from 5 to 6 years old in particular. The discovery natural phenomenon helps preschoolers from 5 to 6 years old to form initial symbols, apply acquired skills to solve real situations and express appropriate attitude for it. The effectiveness of this activity depends first on the child's interest. Therefore, in addition to the general interest, the article also focuses on clarifying the manifestations and meanings of the interest of preschoolers from 5 to 6 years old in the discovery natural phenomenon, especially the process of stimulating the interest to discover natural phenomenon for preschoolers from 5 to 6 years old.

Keywords: Interest, stimulating the interest, discover, natural phenomenon, preschoolers from 5 to 6 years old.